

ВЛИЯНИЕТО НА ПАРК „МОГИЛА“, ГРАД ПРИЛЕП – ИНСТРУМЕНТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Катерина Деспот, Васка Сандева, Винета Сребренкоска
Университет „Гоце Делчев“, Щип, Република Македония

Резюме

Парк „Могилата“ е най-големия парк в община Прилеп с площ 7,5 ха. Уникалната природа и богатството от културни ресурси са предпоставка за развитие на туризъм в града. Изграждането на интерпретативно-образователни пътеки (екопътеки) в зоната за туризъм и съоръжения е един от инструментите за регулиране на туристическия поток по време и място, и за управление на въздействията на туризма в парка. Цел на разработката е да се анализира и обобщи информацията за основните природни компоненти - климат, релеф, флора и растителност, както и за исторически паметници, местни традиции и архитектура, които правят парка желана дестинация за туризъм. Акцент на настоящия доклад е да се разкрият особеностите на парк „Могилата“ и да се посочат възможностите, които той предоставя на община Прилеп за осигуряване на устойчиво развитие, като акцентът е поставен върху туризма.

Ключови думи: парк, град, туризъм, околна среда, устойчиво развитие.

Key words: park, city, tourism, environment, sustainable development.

Увод

Концепцията за устойчиво развитие променя начина, по който възприемаме света, като ни кара да обръщаме внимание на едновременно то удовлетворяване на икономически, социални и екологични императиви, но също и на съществуващите взаимовръзки между местните знания и действия и глобалните събития. Тя изисква цялостно възприемане на бъдещето, в което идващите поколения да не са компрометирани от решенията, взети днес.

Устойчиво развитие е начин на използване на природните ресурси, който цели да задоволи човешките нужди като същевременно запазва естествения баланс в околната среда, така че тези потребности да могат да бъдат задоволени както в текущия момент, така и в далечното бъдеще.

Устойчивият туризъм се развива на основата на хармонията между ползването и опазването на ресурсите чрез интегрирането на местната и регионална култура, бит и традиции. Той е възможност за поминък на местните хора и в същото време образова посетителите и туристите. За развитието на устойчивия туризъм се създава дискретна и щадяща средата инфраструктура. Правилата за развитие на устойчивия туризъм включват прозрачност и яснота на процедурите за взаимодействие. Устойчивият туризъм се развива чрез разумно използване на ресурсите при допринасяне на икономически ползи за местните хора и защитените територии и уважение към правата на хората и животните.

Цел и обект на изследването

Парковете на един съвременен град са съставна част на селището, без която то не би могло да функционира пълноценно. Много често парковете служат като среда за осъществяване на различни градски функции, което налага необходимостта планирането на тази територия да се осъществява комплексно и едновременно с планирането на селищната територия.

Основната цел на доклада е да се анализират проблемите на парк Могилата и да се очертаят насоките за тяхното бъдещо планиране и функционално използване.

Прилеп е град със 73 925 жители, разположен в южната част на Република Македония, център и на Община Прилеп. Градът се намира на 126 километра от столицата Скопие. Прилеп е наричан също „Градът под Марковите кули“, защото се намира близо до кулите на легендарния герой Крали Марко. Територията на град Прилеп заема планински и полупланински терени с надморска височина от 550 m до 700 m.

„Спомен паркот на революцията“ или Парк „Могилата“ е значителна творба на пейзажното парково изкуство създадена в Македония през 1961 година, с площ 7,5 хектари. Паркът е създаден в чест на загиналите борци във Втората световна война по проект на известния архитект и скулптор Богдан Богданович. Обемно пространствената композиция, създадена от арх. Богданович се запазва изцяло до ден днешен. Тези, които поне веднъж са посетили парк

„Могила“, остават с незабравими впечатления от него. Слънчевите поляни тук се сменят със закритите сенчести пространства. Значението на този парк е още по-голямо, тъй като той е единственият парк в Прилеп (фиг. 1).

Фиг. 1. Карта на град Прилеп

Територията на парк Могила, макар и по-малка от тази на редица паркови в страната притежава огромно значение за Македония.

Местността, където се започва изграждането на парк „Могила“ е представлявала голо пространство.

Терена на парка е с равнинен характер. Изключение правят някои отделни негови части. Най-раздвижена е конфигурацията на терена на северната страна, а по-значителна денивелация наблюдава се в североизточната посока, където е главният вход на парка.

На пръв поглед вижда се, че откритите пространства са около една трета, а съоръженията и водните пространства заемат незначителна част. Акцента на парка пада върху „Алеята на народните герои“ и Общата гробница - Крипта.

За Пелагониското поле (където е ситуиран град Прилеп) е известно, че максималната температура достига 39,4 °C през м. юли, а средната минималната през м. януари -6,1 °C. Паркът „Могила“ намира се в зоната на умерено-континенталния климат, което позволява разнообразие от декоративни видове. Благодарение на защитната роля на дървесните масиви, които се изградени от източната, западната и северната страна, във вътрешността на парка, значително е намалена скоростта на преобладаващите ветрове, което довежда до смекчени крайни температури.

Характеристика на парк „Могила“

Най-голямо влияние върху композицията на парка имат архитектурните елементи, концентрирани в югоизточната част на парка. Предназначението им е с изключително историческо значение за Македония.

Композицията на парка е решена въз основа на задълбочено и всестранно проучване на територията на парка и нейното значение за град Прилеп при бъдещото развитие на града. Парка „Могила“ е разработен не само като основно място за организиран отход на населението, но и като елемент, който участва в архитектурата на града и неговото обкръжение, който обуславя близката панорама, наблюдавана от всички части на Прилеп.

Художествения облик на парка се дължи на растителността и архитектурните елементи.

Въз основа на тези дадени обстоятелства, парк „Могила“ е разделен условно на три зони:

- Централна зона;
- Зона за активен отход;
- Зона за пасивен отход.

Фиг. 2. Карта на парк „Могила“

Централна зона. В парка е обособен единен център, който условно е разделен на три части:

1. Алея на народните герои – където са поставени мраморните постаменти с бюстове на десетте загинали герои.
2. Цветна алея – представлява пътека, която води до гробницата, а от лявата и от дясната страна, на която има засадени цветята, които украсяват пътя до криптата.
3. Обща гробница – Крипта – съставена от две части. В първата част са повдигнати мраморни урни (фиг. 3), подобни на античните урни, които символизират формиране на партизанските отряди и поголемите военни формации. Най-

голямата урна със символ на вечен пламък, олицетворява непоколебимостта на македонския народ. Във втората част намира се Криптата – обща гробница,

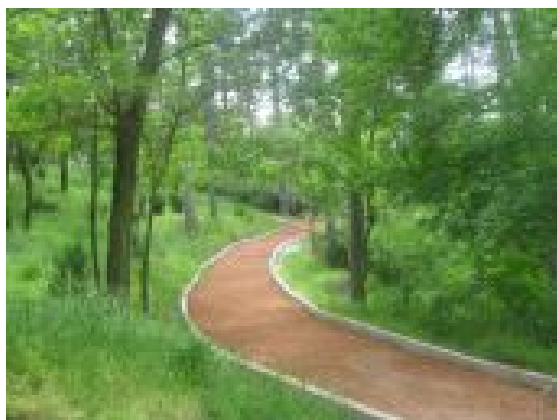
Фиг. 3. Мраморните урни

където на мраморните плочи са изписани имената на падналите борци, отдали живота си за освобождението на Македония (фиг. 4).

Фиг. 4. Крипта – обща гробница

В зоната за активен отдих спадат пешеходните алеи, трим пътеки (фиг. 5), спортните терени за футбол, баскетбол, хандбал и волейбол.

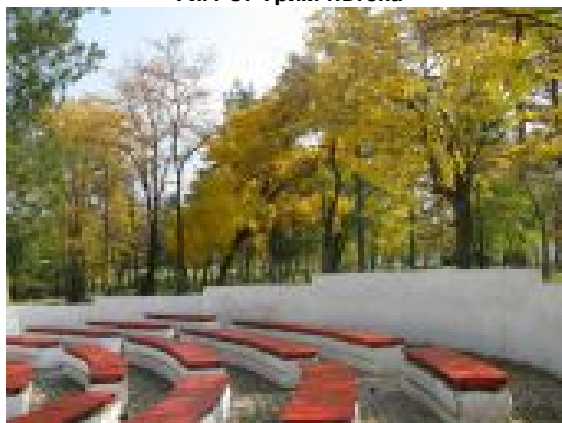

Фиг. 5. Трим пътека

В зоната за пасивен отдих спадат водната площ (фиг. 6), лятно кино (фиг. 7), беседки, перголи, пейки и други.

Фиг. 6. Водна площ

Фиг. 7. Лятно кино

Фиг. 8. Част от зоната за пасивен отдих

Основния замисъл на парковата композиция е определена от алеината мрежа, която е разработена в пейзажен стил.

Паркът е реконструиран през 2007 година, с помощта на община Прилеп, Общественото предприятие „Комуналец“ и Швейцарската

агенция за сътрудничество и развитие. Построени са нови пешеходни пътеки, направено е напълно залесяване и богато ландшафтно уреждане на площ от 6000 м², разположени са паркови съоръжения, пейки, построена е трим пътека с дължина от около 1 км, реновирано е лятното кино, построени са езера, спортни площадки за футбол, баскетбол, хандбал и волейбол, поставено е ново осветление и разнообразни беседки.

Изводи и препоръки

Изводи

1. Доброто управление на парка води до устойчиво развитие на района. Местното население е ангажирано с опазването на природата, която им се отблагодарява, като им дава добри възможности за поминък.
2. Основните работи по парка трябва да се свеждат до поддържане и подобряване на парковите пейзажи, без да се нарушава предишния му композиционен замисъл. За да се запазят по-продължително време пейзажа на парка, необходимо е да се полагат постоянни грижи за тяхната растителност.
3. Климатичните и почвените особености на град Прилеп, налагат използването на екологически приспособили се дървесни и храстови видове, които да издържат на високите летни температури.

Препоръки

1. Да се планира обогатяване на съдържанието на парка с мини зоологическа и ботаническа градина.

2. Видовия състав да бъде съобразен с местните климатични и почвени условия.
3. Да се внесат декоративни видове, които ще допринесат за обогатяване на парковия колорит през всички годишни сезони.
4. В парка трябва да се обърне по-голямо внимание на формирането на различни по характер и колорит пейзажи с добавяне на солитери, групи декоративни храстови и дървесни видове, както и поставяне на цветни фигури чрез сезонно зацветяване.
5. Паспортизиране на елементите на зелената система на парка въз основа на ландшафтно-таксационен анализ и оценка на дървесната, храстовата и цветната растителност.

Литература

1. Архив на град Прилеп
2. Ковачев, А. *Зелената система на София. Урбанистични аспекти (историческо развитие, съвременен състояние, проблеми и тенденции, стратегия и прогнози)*. София-Москва. PENSOFT. 2005.
3. Кулелиев, Й. *Паркоустройство на селища*. София. 1992.
4. *Локален екологички акционен план на град Прилеп*.
5. Робев, Р., Глухаров, И. *Справочник по озеленяване*. т. 1. 1970.
6. Хаџи Пецова, С. *Предела – пристап кон управување, заштита и планирање*. Универзитет „Св. Кирил и Методи“ – Скопје. Скопје. 2007.
7. [www.prilep.gov.mk].

INFLUENCE OF PARK MOGILA, CITY OF PRILEP - A TOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM

Katerina Despot, Vaska Sandeva, Vineta Srebrenkoska
Goce Delcev University, Stip, R. Macedonia

Abstract

The Park *Mogila* is the largest park in the municipality of Prilep. It's area is 7,5 ha. The unique nature and wealth of cultural resources are a prerequisite for development of tourism in the city. The construction of interpretative and educational paths (eco) tourism in the area and equipment is one of the tools to regulate the flow of tourists at a time and place and manage the impacts of tourism in the park. Aim of the study is to analyze and summarize information on basic natural components - climate, topography, flora and vegetation, and historical monuments, traditions and architecture that make the park a desired destination for tourism. Focus of this report is to reveal peculiarities of Park Mogila and to identify opportunities that it provides the municipality of Prilep to ensure sustainable development, focusing on tourism.